

พระลักษมีเทวี เทพีแห่งความรัก Lakshmi Devi goddess of love

จิรัฐติกา หนูภัยยันต์^{1*} และพรรณวดี ขำจริง²

^{1,2}คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

*s6511149104@pkru.ac.th

²panwadee.k@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาประวัติและความสำคัญของพระลักษมีพระองค์เกิดจากครวที่เหล่าเทวดาและอสูรกวณเษียรสมุทรเพื่อทำน้ำอมฤต โดยขณะที่ผุดขึ้นมานั้นทรงประทับนั่งในดอกบัวและพระหัตถ์ถือดอกบัวจึงมีอีกพระนามว่า “ปัทมา” หรือ “กมลมา” แต่ด้วยขณะที่กวนเกษียรสมุทรมัน ตามความเชื่อของศาสนาฮินดูเชื่อกันว่าเป็นเทพีแห่งความอุดมสมบูรณ์โชคลาภและความรัก เป็นชายาของพระวิษณุที่อวตารตามไปเป็นนางในวรรณคดีที่เกี่ยวข้องเป็นภรรยาพระวิษณุทุกเรื่อง (2) เพื่อศึกษาวิธีการขอพร พบว่ามีวิธีการขอพรโดยการทำความสะอาดบ้าน แต่งกายใส่ชุดสีสดใสใส่โทนแดงหรือชมพู เครื่องสักการะที่ใช้ ธูป 9 ดอก เทียน 2 เล่ม ดอกบัว น้ำอ้อย น้ำสะอาด นมสด เนย น้ำผึ้ง โยเกิร์ต ผลไม้มงคล 5 อย่าง กายาน หรือเครื่องหอม โดยคนส่วนใหญ่นิยมใช้บทสวด โอม ศรี มหาลักษมี เจ นะมะพะในการขอพรเพื่อความสำเร็จในชีวิต

คำสำคัญ : พระลักษมี เทวี ความรัก

Abstract

The objectives of this research were 1) To study background and importance of Lakshmi. She was born during Gods and also Demons had made Milky Sea for Elixir, when she had appeared sitting in lotus and held the lotus in her hand. She was called another name, Padma or Kamala. According to Hinduism's belief, it was believed that she was the Lord of Prosperity, Good Luck and Love. She was the wife of Vishnu who followed him as a heroine of all literatures. 2) To study how to make a wish, it was found that people did by cleaning the house and dressing in red or pink clothes. Worship the Lakshmi used 9 incenses, 2 candles, lotus, sugarcane juice, fresh water, milk, butter, honey, yoghurt, 5 kinds of fruit and also frankincense. Most people have made a wish of Om Shri Maha Lakshmi Je Namata for luck in lives.

keywords : Lakshmi, Devi, Love

บทนำ

สังคมของมนุษย์อาศัยความเชื่อ ความคิด ความรู้สึกที่มีต่อกัน จึงพัฒนาเป็นประเพณีทางความเชื่อที่สืบทอดกันมา เพราะความกลัวภัยอันตรายจะเกิดแก่ตนเอง จึงเป็นเหตุให้เกิดความเชื่อเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติ มีการบูชาอันวนตอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ปกป้องรักษาเพื่อความปลอดภัยของตัวเอง หวังพึ่งสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์และยังเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ที่ศรัทธา เคารพนับถือ การบูชาต่อเทพเจ้า สิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ เกิดเป็นความเชื่อความศรัทธา

ความหลากหลายทางความเชื่อศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของในแต่ละคนเพิ่มมากขึ้นการเคารพนับถือของแต่ละคนจึงแตกต่างกันไป แต่ยังมีที่คล้ายกันคือ การบูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อขอร้องอ้อนวอนให้ช่วยเหลือ ด้านโชคลาภ หรือโรคร้ายไข้เจ็บ

การบวงสรวงบูชาหรือการสร้างสัมพันธภาพอันดีระหว่างมนุษย์กับอำนาจศักดิ์สิทธิ์ซึ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์และธรรมชาติ ความเชื่อของบุคคลที่เคารพนับถือ (ยศ สันตสมบัติ, 2537) ส่วน ความเชื่อ คือ การยอมรับอันเกิดอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ต่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ ที่เป็นผลดีหรือผลร้ายต่อมนุษย์นั้นๆ หรือสังคมมนุษย์นั้นๆ (ธวัช ปุณโณทก, 2559)

เชื่อกันว่าพระลักษมีเป็นมหาเทวีที่มีโฉมงามเป็นชายาที่ซื่อสัตย์ของพระนารายณ์ในศาสนาฮินดูซึ่งผู้ศรัทธาจะถือกันว่าเป็น เทพนารีผู้อำนวยโชค มีน้ำพระทัย เมตตาปราณี พระองค์มักประทานความสำเร็จในด้านความรักของหนุ่มสาว การตามหาเนื้อคู่ ซื่ออื้ออย่างของพระลักษมี คือ วิทยา มีความหมายว่า รอบรู้ พระนางจึงเป็นเทพีที่ผู้บูชาปรารถนาที่จะให้ประทานพรความสุข แก่ครอบครัว เพื่อน การแต่งงาน เด็กๆ อาหารรวมถึงความสมบูรณ์ทั้งสิ้น การประกอบกิจการ การเจรจาต่อรอง การทำมาค้าขาย การประกอบธุรกิจทุกสาขา ตลอดจนประทานโภคทรัพย์ เงินทอง สมบัติ แก่ผู้หมั่นบูชาพระองค์และประกอบความดีอยู่เสมอ พระลักษมีเป็นเทพีแห่งความสมบูรณ์แบบในทุกด้าน จึงมีการศึกษาการเคารพบูชาพระลักษมีในหลายด้าน ถือเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจอย่างหนึ่งในด้านศาสนา (สยามคณาศ, 2567) ทั้งนี้เราจะเห็นปรากฏที่มีทั้งเดี่ยวและคู่พระวิษณุ หากพระวิษณุปรากฏพร้อมด้วยพระวิษณุจะนามว่า “ภู่” หรือ “สร้อยดี” พระนางจะปรากฏรวมในนาม “ศรี” ในคัมภีร์พระเวทได้อ้างถึงความมีชื่อเสียงและความเจริญรุ่งเรือง สอดคล้องกับคำกล่าวของ โขมสิ มีภักดี (2558) ที่ว่า “ลักษมี” หรือ “ศรี” เป็นเทพีแห่งความร่ำรวยและความเจริญ มักจะปรากฏทั้งองค์เดี่ยวและเคียงคู่กับพระวิษณุ กล่าวถึงความเมตตาและให้ความสมบูรณ์พระนางได้จัดความโชคไม่ดี ความยากจน ความหิว พระนางมีบาร์มีและเครื่องประดับมากมาย

ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะดำเนินการวิจัยเชิงเอกสารในหัวข้อ “พระลักษมีเทวี เทพีแห่งความรัก” เพื่อศึกษาถึงประวัติ ความเป็นมา ตลอดจนความสำคัญของพระลักษมีตามความเชื่อในศาสนาฮินดู อันเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจบทบาทของพระองค์ในฐานะเทพีแห่งความรัก ความอุดมสมบูรณ์ และความเมตตา ที่ยังคงมีอิทธิพลต่อความศรัทธาและวิถีชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน และการศึกษาวิธีการขอพรของผู้ที่มีการบูชาที่สามารถเชื่อมโยงแนวคิด ให้สอดคล้องกับความเชื่อของบุคคลต่างศาสนาที่มาบูชา และพิธีกรรม การบูชาพระลักษมีจะเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้ที่มาราบไหว้เช่นเดียวกัน นั้นเห็นได้ถึงความสัมพันธ์ของการเคารพบูชาที่ตรงตามความเชื่อ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การศึกษาแบบค้นคว้าเชิงเอกสารประเภท หนังสือ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย จำนวน 19 แหล่งข้อมูล
2. รวบรวมข้อมูลเอกสารจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ ประวัติ ความสำคัญของพระลักษมีและวิธีการขอพร
3. ดำเนินการวิเคราะห์ประวัติความเป็นมา ความสำคัญ ความเชื่อ วิธีการขอพร
4. สรุปผลของการวิเคราะห์และนำเสนอผลการศึกษา

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและความสำคัญของพระลักษมี พบว่า พระลักษมีกำเนิดจากฟองน้ำ เป็นธิดาที่ได้จากการขอพรของสมุทรเทพกับพระสร้อยดี ในคราวที่เหล่าเทวดาและอสูรกวเกษียรสมุทรเพื่อทำน้าอมฤต โดยขณะที่ผุดขึ้นมานั้นทรงประทับนั่งในดอกบัวและพระหัตถ์ถือดอกบัวด้วย จึงมีอีกพระนามว่า “ปัทมา” หรือ “กมลมา” แต่ด้วยขณะที่กวนเกษียรสมุทรนั้น ได้เกิดของวิเศษผุดขึ้นมาตามลำดับ ได้แก่ พิช เพชร พระลักษมี จันทรา ช้าง ม้า วัว และกระบือ ซึ่งจะเห็นได้ว่าพระลักษมีทรงนำเพชรขึ้นมาก่อน เป็นเทพีแห่งความร่ำรวย และความงาม ทรงงามเลิศกว่าเทวนารีใด โดยรัศมีแห่งองค์พระแม่สุกปลั่งเป็นประกายอย่างสายฟ้าแลบ และกลิ่นหอมจากพระวรกายนั้น ประหนึ่งกลิ่นดอกบัว หอมจรุงไปไกลถึงหลายร้อยโยชน์ พระ

แม่ลักษมีทรงถือดอกบัวเป็นสัญลักษณ์ประจำพระองค์ และมักจะถือไว้ 2 ดอก หรือไม่ก็ทรงถือ “หมอน้ำ” พระหัตถ์หนึ่ง อีกพระหัตถ์หนึ่งทรงวางสู่พื้น มีเหรียญทองโปรยปราย ลงจากใจกลางพระหัตถ์ หรือไม่ก็เทออกมาจากในหม้อ เป็นสัญลักษณ์ของเทวีแห่งโชคลาภและความร่ำรวย ตามความเชื่อของศาสนาฮินดูจึงเชื่อกันว่าพระองค์ยังเป็นเทวีแห่งความอุดมสมบูรณ์ และโชคลาภ เป็นเทวีแห่งความมั่งคั่ง เป็นพระมหาลีและศักดิ์ (พลัง) พระลักษมี (ลักษมี) ในทางฮินดูและเทวศาสตร์ พระองค์คือเทวีแห่งความเมตตากรุณา ผู้เป็นบุคลาธิฐานแห่งความรักอันบริบูรณ์ พระองค์ประทานความสงบพระแม่ลักษมี เป็นพระชายาคู่บารมีของพระวิष्ณู ไม่ว่าพระองค์จะอวตารไปอยู่ในปางใด พระแม่ก็จะอวตารไปเป็นชายาของพระองค์เสมอ เช่นอวตารไปเป็นพระนางสีดาคู่กับพระราม อวตารไปเป็นพระนางรুকมีณี หรือพระนางธรรมาเทวี คู่กับพระกฤษณะ เป็นต้น ด้วยความรักอันมั่นคงของทั้ง 2 พระองค์ จึงทำให้ผู้คนนิยมมาขอพรในเรื่องของความรัก ชีวิตคู่ ชีวิตครอบครัว

2. เพื่อศึกษาวิธีการขอพรพระลักษมี พบว่า คนส่วนใหญ่นิยมขอพรมากที่สุดในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านความร่ำรวย, ด้านอำนาจชื่อเสียง, ด้านความรัก, ด้านการขอบุตร, ด้านการเรียน, ด้านสุขภาพ, ด้านชัยชนะและความสำเร็จ ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงขั้นตอนการบูชา แต่ละด้านจะมีบทสวดที่นิยมใช้เหมือนกัน คือ “โอม ศรี มหาลักษมี เจ นะมะหะ” หรือ “โอม พระลักษมี อิตถีเทวะ เมตตัญจะ มหาลาโภ ทุตยัมปิ พระลักษมี อิตถีเทวะ เมตตัญจะ มหาลาโภ ตะตยัมปิ พระลักษมี อิตถีเทวะ เมตตัญจะ มหาลาโภ” (สยามคณศ, 2567) โดยจะมีวิธีการขอพร คือ 1.ทำความสะอาดห้องที่จะนำพระแม่ลักษมีมาประดิษฐานให้เรียบร้อย โดยห้องจะต้องสะอาด สว่าง นำผ้าสีสันสดสีขาวบนแท่น โปรยข้าวสารตรงกึ่งกลางผ้า แล้วนำเทวรูปพระลักษมีวางลงไป โดยหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จัดแท่นบูชาด้วยการวางโห่แล้วใส่หมาก พลุ ดอกไม้ เปรี้ยญ และข้าวสาร วางจานใบเล็กพร้อมกับใส่เมล็ดข้าวจำนวนเล็กน้อยลงไป โรยขมิ้นและวางเปรี้ยญลงไป 2.ควรบูชาในวันศุกร์ หรือมีการบูชาเป็นพิเศษในวันวันวาราลักษมีเป็นวันแห่งการประกอบพิธีสถาปนา ตกแต่งองค์เทพ สรงน้ำ ผู้เข้าร่วมพิธีจะต้องตื่นเช้า เพื่อเตรียมของบูชา ชำระร่างกายให้สะอาด และสวมใส่เสื้อผ้าสีสันสดใส เน้นไปที่สีชมพูหรือแดง 3.ถวายเครื่องสักการะ เช่น จตุรูป 9 ดอก เทียน 2 เล่ม ดอกบัว น้ำอ้อย น้ำสะอาด นมสด เนย น้ำผึ้ง โยเกิร์ต ผลไม้ มงคล 5 อย่าง กายาน หรือเครื่องหอม

อภิปรายผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและความสำคัญของพระลักษมี พบว่า พระลักษมีกำเนิดจากฟองน้ำ ในคราวที่เหล่าเทวดาและอสูร กวนเกษียรสมุทร ทำนํ้าอมฤต จึงได้นมว่า ชลธิชา (เกิดแต่นํ้า) หรือ กษีราพิตินยา (ลูกสาวแห่งทะเลนํ้า) ในขณะที่ผุดขึ้นมานั้นนํ้ามาในดอกบัวและมีอติดอกบัวด้วย จึงมีอีกนามหนึ่งว่า ปัทมา หรือ กมลา แต่ในคัมภีร์วิष्ณูปุราณะจะกล่าวไว้ว่า พระลักษมีเป็นธิดาของพระฤๅษีฤๅษีกับนางชยาดิ และยังคงกล่าวต่อไปอีกว่าพระลักษมีเป็นมารดา พระกามเทพ (พระยาสัจจาภิรมย์, ม.ป.ป) ความเชื่อของศาสนาฮินดูจึงเชื่อกันว่าพระองค์ยังเป็นเทวีแห่งความอุดมสมบูรณ์ และโชคลาภ เป็นเทวีแห่งความมั่นคง เป็นพระมหาลีและศักดิ์ (พลัง) พระลักษมี (ลักษมี) ในทางฮินดูและเทวศาสตร์ พระองค์คือเทวีแห่งความเมตตากรุณา ผู้เป็นบุคลาธิฐานแห่งความรักอันบริบูรณ์ (กิตติ วัฒนะมหาตม์, 2549) และยังเป็นหนึ่งในเทพศักดิ์สิทธิ์แห่งย่านราชประสงค์ที่ประดิษฐานอยู่ ณ ดาดฟ้าชั้น 4 ศูนย์การค้าเกษร โดยในแต่ละวันจะมีผู้คนหลากหลายอาชีพตั้งแต่นักเรียน-นักศึกษา, นักท่องเที่ยว, นักธุรกิจ และศิลปินชื่อดังขึ้นมาสักการะขอพรเพื่อความเป็นสิริมงคล ตามความเชื่อ (GAYSORN VILLAGE, 2567)

พระลักษมีเป็นพระชายาคู่บารมีของพระวิष्ณู ไม่ว่าพระวิष्ณูจะอวตารไปอยู่ในปางใด พระลักษมีจะอวตารไปเป็นชายาของพระวิष्ณูเสมอ เช่น เมื่อพระวิष्ณูไปเกิดเป็นพระราม พระลักษมีก็ไปเกิดเป็นนางสีดาคู่กับพระราม พระลักษมีไปเกิดเป็นนางรুকมีณี หรือพระนางธรรมาเทวี พระวิष्ณูไปเกิดเป็นพระกฤษณะ เป็นต้น ด้วยความรักอันมั่นคงของทั้ง 2 พระองค์ จึงทำให้ผู้คนนิยมมาขอพรในเรื่องของความรัก ชีวิตคู่ ชีวิตครอบครัว (สยามคณศ, 2567) พระลักษมีในความเชื่อเกี่ยวกับความรักในสังคมไทยไม่ได้มีบทบาทเฉพาะในเรื่องของความอุดมสมบูรณ์หรือโชคลาภเท่านั้น แต่ยังเป็นเทพที่สามารถ

เสริมสร้างความมั่นคงในความรักและความสัมพันธ์ได้ โดยเฉพาะการบูชาพระลักษมีเพื่อขอพรให้ความรักมีความสุขและความสัมพันธ์ที่ดี

การบูชาเพื่อขอพรในด้านความรักถือเป็นอีกหนึ่งวิธีในการเสริมสิริมงคลและความสำเร็จในชีวิตคู่ (กรมศิลปากร, 2566) เมื่อพระวิษณุไปเกิดเป็นพระราม พระศรีก็ไปเกิดเป็นนางสีดา เมื่อพระวิษณุไปเกิดเป็นพระกฤษณะพระศรีก็ไปเกิดเป็นพระนางรุกมิณี คอยติดตามพระวิษณุไปทุกแห่ง ดังนั้น พระศรีหรือพระลักษมีจึงเป็นองค์เดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวตล วราเอกศิริ (2561) ภูมิหลังและชาติกำเนิดของนางสีดาในรามเกียรติ์ฉบับต่างๆ ของไทย ที่ว่า พระลักษมีเป็นเทพนารีที่ยิ่งใหญ่ตามคติความเชื่อในศาสนาฮินดู ผู้เป็น ชายาคู่บุญบารมีของพระวิษณุพระองค์เดียว หรือรู้จักกันอีกนามหนึ่งว่า พระนารายณ์ เพราะเมื่อคราวใดที่โลกมนุษย์ไม่สงบสุข พระวิษณุจะอวตารมาช่วยจัดปัดเป่าเภทภัย ทุกครั้ง กล่าวได้ว่า พระลักษมีจะอวตารมาเป็นชายาคู่บุญพระวิษณุทุกครั้ง ดังเช่น ในปางปรศุรามาวตาร พระลักษมีได้อวตารเป็นพระแม่ธรณี ส่วนในปางวามนาวตาร พระลักษมีอวตารเป็นพระนางกมลมา พระลักษมีได้อวตารเป็นนาง “สีตา” (Sita) ชายาคู่บุญบารมี ของพระรามเพื่อจะลงมาปราบพราณาสูร เมื่อไทยรับเรื่องรามายณะเข้ามาในสังคมก็รู้จัก ในชื่อว่า “รามเกียรติ์” ซึ่งในเรื่องนี้จะรู้จักพระลักษมีอวตารในนามว่า “นางสีตา” เมื่อ พิจารณารามเกียรติ์ฉบับต่างๆ ของไทยจะพบว่าความเชื่อเรื่องนางสีตาเป็นปางหนึ่ง ของพระลักษมี ซึ่งเป็นความเชื่อตามคติฮินดู จะปรากฏอยู่ในรามเกียรติ์ฉบับภาคกลาง เท่านั้น

ชัยณรงค์ กลิ่นน้อย และพระมหาปราโมทย์ แก้วนา (2560) ความเคลื่อนไหวทางประวัติศาสตร์ พระเจ้าราชนทรวรมันที่ 2 ที่กล่าวว่า เรื่องศักดิ์ มีความเชื่อว่าพระเทวีซึ่งเป็นชายาของมหาเทพมีพลังคอยสนับสนุนกำลัง ของพระมหาเทพ ศักดิ์ในไศวนิกาย ยึดถือพระนางลักษมีเป็นพลังศักดิ์ (พลัง) ของพระวิษณุ หรือ พระนารายณ์ พระลักษมีเทวีผู้ที่มีจุดคราวที่เหล่าเทวดาและอสูรงานเกษียรสมุทรรเพื่อทำน้าอมฤต ขณะที่งานเกษียรสมุทรรนั้น ได้เกิดของวิเศษผุดขึ้นมาตามลำดับและเป็นตัวแทนของความงาม ความรัก ทำให้ได้รับขนานนามในหลายนามตามความเชื่อตามตำนานที่แตกต่างที่มีการบันทึกในคัมภีร์เขียนขึ้นตามความเชื่อเป็นเรื่องราวที่ปรากฏเป็นหลักฐานที่บันทึกไว้โดยพระลักษมีจะมีปางที่เห็นได้ชัดเจนอยู่ 8 ปางซึ่งแต่ละปางจะมีความสำคัญที่แตกต่างและสอดคล้องกันไปตามตำนานที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปางอิศลักษมี ,ปางธัญลักษมี ,ปางไรยลักษมี หรือ ไร่ลักษมี ,ปางคชลักษมี ,ปางสันตลักษมี ,ปางวิทย์ลักษมี ,ปางธนลักษมี หรือ ไธยธรรยลักษมี มปางมหาลักษมี ตำนานของพระลักษมีจึงได้แทรกซึมลงไปในทุกศาสนาและหลากหลายวัฒนธรรม แม้แต่ในวรรณคดีไทยก็มีกล่าวถึงตัวของพระลักษมีเอาไว้ แต่ตำนานที่เกี่ยวกับพระลักษมีอวตารตามพระนารายณ์ซึ่งเห็นได้ถึงความรักที่ซื่อสัตย์ ภักดีที่มีต่อสามีที่เป็นที่รู้จักกันมากที่สุดคือ รามเกียรติ์ ที่มาจากศาสนาฮินดู มีอิทธิพลและมีผู้คนนับถือมากกว่าตำนานอื่น ๆ ที่มีกล่าวถึง ดังนั้นจึงจะเห็นได้ว่าประวัติของตัวพระลักษมี มีการกล่าวถึงมาตั้งแต่ยุคโบราณและนำมาทำเป็นโบราณสถานที่เห็นได้จากโบราณคดีที่พบเห็นได้ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์เรียกความเป็นมาของพระลักษมีตั้งแต่อดีตจนกระทั่งสืบทอดมาถึงสมัยปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ โขมสี มีภักดี (2558) ความสำคัญและความหมายจากประติมานวิทยาพระลักษมี และคชลักษมีจากหลักฐานโบราณคดี ที่ว่า ลักษมี เป็นเทพที่เป็นสัญลักษณ์ของความร่ำรวย ความสดใส ความฉลาดและความมีโชค ลาภ ซึ่งหมายถึงความมีโชค ความสวยงามและความอุดมสมบูรณ์ นางเป็นชายาของพระวิษณุ พาหนะคือ นกเค้าแมว การปรากฏของนางปรากฏทั้งในศาสนาเชน ศาสนาพุทธ และศาสนาฮินดู นางเป็นเทพแห่งความร่ำรวย และความบริสุทธิ์ พระนางจึงเป็นเทพแห่งความรอบรู้ด้วย พระนางเป็นเทพที่ผู้บูชาปรารถนาความสุขในครอบครัว เพื่อน การแต่งงาน เด็ก ๆ อาหารและความสมบูรณ์มั่งคั่ง ความสวยงามและสุขภาพที่ดี นอกจากนั้น ยังเป็นที่นิยมบูชาในศาสนาฮินดู ในฐานะที่เป็นเทพแห่งความร่ำรวย สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาปราโมทย์ วิริยธมโม และ จ่านง คันธิก (2562) ศรี-ลักษมี เทวีคู่บัลลังก์กษัตริย์กัมพูชาสมบัติ ที่ว่า ที่มาและความเชื่อเรื่องพระศรี-พระลักษมีพระศรี และพระลักษมีมักถูกกล่าวร่วมกันเสมอ รวมทั้งคุณสมบัติยังคล้ายคลึงกันอีก คือ เป็นเทวีแห่งความร่ำรวยและความเจริญรุ่งเรือง โดยในคัมภีร์ศรี-ศุภตะ อธิบายว่า ทั้งศรีและลักษมีเป็นเทวีที่มีความสัมพันธ์กับดอกบัวและช้างเหมือนกัน กำเนิดของพระลักษมีในคัมภีร์วิษณุปุราณะกล่าวไว้ 2 อย่าง คือ เป็นธิดาของฤๅษีฤๅษีกับนางชยาดิ และว่าพระองค์ผุดขึ้นมาจากดอกบัวกลางเกษียรสมุทรร แต่ในมหากาพย์รามายณะกล่าวว่า

พระองค์ถือกำเนิดขึ้นในขณะที่เหล่าเทวดาและอสูรช่วยกันกวนเกษียรสมุทร โดยปรากฏพระองค์บนดอกบัวพร้อมกับมัลลยทิพย์ หลังจากนั้นได้เสด็จไปเฝ้าพระวิษณุและได้เป็นชายาของพระองค์ และในคัมภีร์ปุราณะก็ได้ให้คำตอบอย่างชัดเจนว่า พระศรีไปเกิดเป็นธิดาของฤๅษีฤๅษีกับนางขยติ เมื่อพระวิษณุไปเกิดเป็นพระราม พระศรีก็ไปเกิดเป็นนางสีตา เมื่อพระวิษณุไปเกิดเป็นพระกฤษณะพระศรีก็ไปเกิดเป็นพระนางรุกมีณี คอยติดตามพระวิษณุไปทุกแห่ง ดังนั้นพระศรีหรือพระลักษมีจึงเป็นองค์เดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ โสภนา ศรีจำปา (2558) อิทธิพลของเทพเจ้าฮินดูที่มีต่อนามมงคลของคนไทย ที่ว่า พระลักษมีเป็นเทวีที่พราหมณ์นับถือว่า เป็นเทวีแห่งความมั่งคั่ง ความเจริญ และความรัก ตามตำนานในรามายณะพระลักษมีเกิดจากดอกบัวที่ลอยขึ้นมาจากฟองคลื่นที่เทวดากับอสูรกำลังกวนเกษียรสมุทร กลางดอกบัวปรากฏสตรีรูปร่างผุดผ่องทั่วสรรพางค์กาย เมื่อบัวลอยมาใกล้ฝั่ง เทวีก็ก้าวขึ้นฝั่งนำดอกบัวไปถวายพระนารายณ์ เป็นพระอัศรมเหสีของพระนารายณ์ ลักษณะมีร่างกายสีทอง ประดับด้วยด้วยเครื่องประดับสีเหลือง บนศีรษะมีมงกุฎประดับเพชรรัตน์ ปลอยผมยาว สวมพวงมาลา ทำด้วยดอกไม้ที่ไม่มีวันร่วงโรยได้มาจากเกษียรสมุทร มีสร้อยสังวาลย์แก้วมุกดา มี 4 มือ ถือดอกบัวหลวง ประทับบนดอกบัวหลวง เป็นชายาพระนารายณ์ มีโอรสคือกามเทพ ประทับที่สวรรค์ไวกูณฐ์ที่เดียวกับพระนารายณ์ มีนกยูงเป็นพาหนะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวตล วราเอกศิริ (2561) ภูมิหลังและชาติกำเนิดของนางสีตาในรามเกียรติ์ฉบับต่างๆ ของไทย ที่ว่า พระลักษมี ถือเป็นเทพนารีที่ยิ่งใหญ่ตามคติความเชื่อในศาสนาฮินดู ผู้เป็น ชายาคู่บุญบารมีของพระวิษณุพระองค์เดียว (หรือรู้จักกันอีกนามหนึ่งว่า “พระนารายณ์”) เพราะเมื่อคราวใดที่โลกมนุษย์ไม่สงบสุข พระวิษณุจะอวตารมาช่วยจัดระเบียบโลกทุกครั้ง กล่าวได้ว่า พระลักษมีจะอวตารมาเป็นชายาคู่บุญพระวิษณุทุกครั้ง ดังเช่น ในปางปรศุรามาวตาร พระลักษมีได้อวตารเป็นพระแม่ธรณี ส่วนในปางวามนาวตาร พระลักษมีอวตารเป็นพระนางกมลมา พระลักษมีได้อวตารเป็นนาง สีตา (Sita) ชายาคู่บุญบารมี ของพระรามเพื่อจะลงมาปราบปรามอสูร เมื่อไทยรับเรื่องรามายณะเข้ามาในสังคมก็รู้จัก ในชื่อว่า รามเกียรติ์ ซึ่งในเรื่องนี้รู้จักพระลักษมีอวตารในนามว่า นางสีตา เมื่อพิจารณารามเกียรติ์ฉบับต่างๆ ของไทยจะพบว่าความเชื่อเรื่องนางสีตาเป็นปางหนึ่ง ของ พระลักษมี ซึ่งเป็นความเชื่อตามคติฮินดู จะปรากฏอยู่ในรามเกียรติ์ฉบับภาคกลาง เท่านั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์ภัทรา เหลียงพานิช (2562) การศึกษาคติความเชื่อ และรูปแบบของ “คชลักษมี” ที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ว่า พระศรี-ลักษมี (Sri-Lakshmi) เป็นเทพีในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ที่ว่า เป็นที่นิยมนับถือกันมากองค์หนึ่ง โดยทั่วไปรู้จักกันในฐานะพระชายาของพระวิษณุ หนึ่งในเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระศรี-ลักษมีเป็นเทพีแห่งความมั่งคั่งร่ำรวย โชคลาภ ความเจริญรุ่งเรือง และความอุดมสมบูรณ์ พระองค์มักจะปรากฏภายในรูปลักษณะของหญิงสาว มี 4 กร โดย 2 พระกรหลังถือดอกบัวอาจปรากฏกายเดี่ยวหรือปรากฏพระองค์พร้อมกับพระวิษณุในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิชาการของ อธิพัฒน์ ไพบูลย์ (2566) I Told พระแม่ลักษมี About You จากเทวีผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์ สู่ผู้ประทานรักให้กับคนในมหานครได้อย่างไร ที่ว่า เมื่อพิจารณาลึกลงไปในเชิงปรัชญาของสำนักคิดสาขายะ โลกนี้ประกอบสร้างขึ้นด้วยสองสิ่งคือปุรุชะ (ความรับรู้) แทนด้วยเพศชาย และประกฤติ (ตัวสร้าง) แทนด้วยเพศหญิง ทั้งสองสิ่งนี้ประกอบกันเกิดเป็นโลก สิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต ฉะนั้น สิ่งนี้สะท้อนว่าศาสนาฮินดูโดยพื้นฐานให้ความสำคัญกับ ทวิภาวะ ของสรรพสิ่งอันนำไปสู่การสร้าง ซึ่งแทนภาพด้วยชาย-หญิง วิษณุ-ลักษมี ศิวะ-อูมา และพรหม-สร้อยสวตี วรรณกรรมรุ่นหลัง คีตาโควินทะ ของชัยเทวะ บรรยายถึงความรักอย่างลุ่มหลง และอารมณ์ทางเพศระหว่างพระกฤษณะกับพระนางราธา หรือใน รามจรีตมานัส ของโคสวามีตุลสีทาสก็สะท้อนภาพความรักของพระรามต่อนางสีตา แม้ในรามายณะต้นฉบับมิได้กล่าวถึงเลย อีกปัจจัยหนึ่งที่ผู้เขียนเชื่อว่ามีส่วนมากต่อความรับรู้ถึงความรักระหว่างพระวิษณุกับพระลักษมีเทวี คือรูปเคารพพระวิษณุซึ่งจะปรากฏพระลักษมีอยู่ข้าง ๆ เสมอ ไม่ว่าจะเป็น นารายณ์บรรทมสินธุ์ ซึ่งปรากฏพระลักษมีแทบเบื้องพระบาทของพระวิษณุ หรือ ลักษมีนารายณ์ ซึ่งพระเทวีประทับยืนเคียงกับพระวิษณุ รูปโฉมอันงดงามของพระเทวี และรูปลักษณะของพระวิษณุที่ป็นเทพบุรุษรูปร่าง จึงมีความเป็นไปได้ลักษณะดังกล่าวสะท้อนภาพ คู่รัก มีความละมุนละไม แม้นดูเหมือนว่าเทพเจ้าสองพระองค์นี้จะประทับเคียงคู่กันตลอดเวลา แต่ก็เชื่อว่าพระนางจะสมหวังในความรักเสมอไป

แม้ภาพจำของพระลักษมีจะเป็นเทพีแห่งความรัก ความสุข และความร่ำรวย แต่เมื่อตรวจสอบจากตำนาน พบว่า พระองค์ไม่ได้มีชีวิตที่ราบรื่น เช่น การแยกจากพระวิษณุเป็นระยะ การน้อยเนื้อต่ำใจจากสวามีหรือผู้เป็นที่พึ่งให้ความสำคัญต่อสาวกมากกว่าตนและละเลยต่อพระองค์ด้วยเหตุผลแห่งจักรวาลเทวะและเทวีจะยังคงต้องเคียงคู่กันอยู่เสมอ หรือ การกลับมาเกิดเป็นภรรยาหลายชาติของพระวิษณุ เช่น สิตา หรือรูกมินี ล้วนแฝงการเสียสละและความทุกข์ ซึ่งภาพของพระลักษมีในฐานะ เทพีแห่งความรักอันสมบูรณ์ นั้น ถูกประกอบสร้างขึ้นในบริบทสังคมที่ต้องการแสดงความสมบูรณ์แบบของคู่ครองทางเทววิทยา มากกว่าจะยึดตามตำนานชีวิตโดยตรง

2. เพื่อศึกษาวิธีการขอพรพระลักษมี พบว่า วิธีการขอพรพระลักษมีคนส่วนใหญ่นิยมขอพรมากที่สุดในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านความร่ำรวย, ด้านอำนาจชื่อเสียง, ด้านความรัก, ด้านการขอบุตร, ด้านการเรียน, ด้านสุขภาพ, ด้านชัยชนะและความสำเร็จ ซึ่งแต่ละด้านจะมีบทสวดที่นิยมใช้เหมือนกัน คือ “โอม ศรี महालक्ष्मी जे नमः” หรือ “โอม พระลักษมี อิตถีเทวะ เมตตัญจะ महालाโก तुष्टियัมปิ พระลักษมี อิตถีเทวะ เมตตัญจะ महालाโก ตะติยัมปิ พระลักษมี อิตถีเทวะ เมตตัญจะ महालाโก” โดยจะมีวิธีการขอพร คือ ทำความสะอาดห้องที่จะนำพระแม่ลักษมีมาประดิษฐานให้เรียบร้อย โดยห้องจะต้องสะอาด สว่าง นำผ้าสีสดใส เช่น สีแดง วางบนแท่น โปรยข้าวสารตรงกึ่งกลางผ้า แล้วนำเทวรูปพระแม่ลักษมีวางลงไป โดยหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ จัดแท่นบูชาด้วยการวางไหแล้วใส่หมาก พลุ ดอกไม้ เหริยญ และข้าวสาร วางจานใบเล็กพร้อมกับใส่เมล็ดข้าวจำนวนเล็กน้อยลงไป โรยขมิ้นและวางเหริยญลงไป ควรบูชาในวันศุกร์ และก่อนทำพิธีให้ควรวาบน้ำและแต่งกายให้สุภาพเรียบร้อย ใส่ชุดสีสดใส โดยเฉพาะโทนสีแดงหรือชมพู ถวายเครื่องสักการะ เช่น จตุรูป 9 ดอก เทียน 2 เล่ม ดอกบัว น้ำอ้อย น้ำสะอาด นมสด เนย น้ำผึ้ง โยเกิร์ต ผลไม้ มงคล 5 อย่าง กายาน หรือเครื่องหอม ส่วนด้านความอุดมสมบูรณ์ เป็นปางเกี่ยวกับพระโพสพซึ่งมีบทสวดแยก คือ โพสวะโกชะนัง อุตตะมะลาภัง มัยหัง สัพพะสิทธิหัง โหตุ (3 จบ) ของไหว้พระแม่โพสพได้แก่ ข้าว , ปลา, อาหาร ,กล้วย ,อ้อย ,ถั่ว ,งา ,ขนม ,ผลไม้รสเปรี้ยว, กระจก, แป้ง, เสื้อผ้า ,หวีผม วิธีการขอพรเป็นการไหว้บูชาสำหรับชาวนาที่ต้องทำนาปลูกข้าว โดยพิธีแรกหว่านข้าวในทุกปี เป็นพิธีภายในครอบครัวมีการหาฤกษ์ที่ดีในการไหว้พระแม่โพสพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิติกร วิขุมา (2564) ศักดิ์ของเทพเจ้าในปรัชญาฮินดู ที่ว่า การบูชาสรรเสริญเทวีพบได้ในวรรณคดีหลากหลายภาษาทั่วโลก ในอินเดียเองก็เช่นกัน คัมภีร์ พระเวทเป็นหลักฐานทางวรรณคดียุคแรกที่สุดแสดงให้เห็นว่าชาวฮินดูบูชาอินเดียนับถือ สรรเสริญ และทำพิธีบูชาเทวีหลายองค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ บุญมา (ม.ป.ป) ตำนานมุขอรรถีย์ ที่ว่า นวราตรีเป็น เทศกาลของชาวฮินดูเพื่อทำการสักการบูชาแด่พระแม่ศักดิ์มหาเทวี ศักดิ์เป็นเทพีแห่งอำนาจที่สูงสุดในจักรวาล ในช่วงเวลานวราตรีนี้ผู้ศรัทธาจะได้รับพรศักดิ์สิทธิ์ จากพระแม่โดยผู้ศรัทธาจะถือพรตอดอาหารและทำการสวดมนต์อธิษฐานต่อพระแม่ศักดิ์ในปางต่างๆ ในคำคืนแห่งวันนวราตรีเทพีศักดิ์จะปรากฏองค์ในมิติที่แตกต่างกันเป็นสามรูปแบบคือ พระแม่ ลักษมี พระแม่สรสวดีและพระแม่ทุรคาเทวีและวันนวราตรีจะถูกแบ่งการบูชาออกเป็นสามชุด ชุดละ สามวันโดยมีพิธีบูชาโดยเฉพาะแต่ละองค์ โดยสามวันแรกจะทำการบูชาพระแม่ทุรคาเทวี หรือเทวีแห่งพลังอำนาจ สามวันถัดไปจะบูชา พระลักษมีหรือเทพีแห่งความมั่งคั่งและสามวันสุดท้ายสำหรับการบูชาพระแม่สรสวดีหรือเทพีแห่งวิชาความรู้เชื่อว่าการขอพรพระลักษมีจะต้องทำความสะอาดทุกอย่างก่อนการบูชารวมถึงการชำระล้างร่างกาย บ้าน หรือสถานที่บูชา และเน้นสวมใส่เสื้อผ้าที่มีสีสดใสโทนแดงชมพูเพราะเป็นสัญลักษณ์ของดอกบัวที่พระลักษมีจะถืออยู่เสมอ เน้นบูชาในวันศุกร์เพราะความเชื่อของชาวฮินดูและในความเชื่อของคนไทย วันศุกร์ถือว่าเป็นวันที่มีความสำคัญในการบูชาเทพีแห่งความมั่งคั่งและโชคลาภ เนื่องจากพระลักษมีเป็นเทพีที่ให้พรด้านความร่ำรวยและความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งวันศุกร์ถือเป็นวันที่มงคลสำหรับการขอพรในด้านนี้ แต่หากความเชื่อในไทยวันศุกร์เป็นวันของพระศุกร์ ซึ่งเป็นดาวที่เกี่ยวข้องกับความงาม ความรัก และความรุ่งเรือง วันศุกร์จึงถือว่าเป็นวันมงคลที่เหมาะสมแก่การขอพรในเรื่องของความสำเร็จ ความสุข และความร่ำรวย ซึ่งพระลักษมีเป็นเทพีที่ดูแลและประทานพรเหล่านี้สอดคล้องกับพิธีกรรมสำคัญที่ได้มีมาตั้งแต่ในสมัยอดีตเป็นเทศกาลและวันสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ บุญมา (ม.ป.ป.) ตำนานมุขอรรถีย์ ที่ว่า ปาวลีเทศกาลแห่งแสงสว่าง ที่เหล่าผู้บูชาเทพรู้จักกันดี ว่าเป็นวันบูชาพระแม่มหาลักษมี เทวีแห่งทรัพย์และการเงิน แต่ลึกลงไปมากกว่านั้นยังมีอีกหลายตำนานที่มาแห่ง

วันดีปาลี Diwali (ดีวาฬ) หรือ ดีปาวาลีหมายถึง แถวหรือแนวของตะเกียงไฟ (rows of lighted lamps) ดังนั้น Diwali จึงเป็นเทศกาลแห่งแสงไฟและความรื่นเริง เพื่อต้อนรับปีใหม่ของชาวฮินดู อีกทั้ง ยังเป็นการเฉลิมฉลองชัยชนะของคุณงามความดีที่มีต่อความชั่วร้าย และแสงสว่างที่อยู่เหนือความมืดมน ยังแสดงถึงการเริ่มต้นฤดูหนาวอีกด้วย จริงๆ แล้ว Diwali นั้นเป็นการเฉลิมฉลองเพื่อเป็นเกียรติแด่ พระราม และ นางสีดา พระมเหสี ในการเสด็จกลับมาสู่พระนคร อโยธยา (Ayodhya) ตามความเชื่อ ของชาวฮินดู สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาประสพคุณ จารุวาโท(รัตนยงค์) (2550) การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา ที่ว่า การบูชาเป็นหลักธรรมสำคัญประการหนึ่ง ที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า เป็นมงคลอันสูงสุด พื้นฐานของการบูชาเกิดจากการที่มนุษย์ได้เห็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เชื่อว่าเป็นอำนาจของสิ่งที่ไม่เห็น ที่มีอำนาจเหนือตนแล้วมนุษย์เกิดกลัวภัย หวังความปลอดภัยในชีวิต จึงทำการอ่อนน้อมบูชา นอกจากนี้แล้ว ศรัทธา คือ ความเชื่อ ความเลื่อมใสที่ตื้นตันจะต้องมีปัญญาเป็นเครื่องกำกับด้วย จึงเป็นความเชื่อ ความเลื่อมใสที่ถูกต้องแท้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพัทรา เหลียงพานิช (2562) การศึกษาคติความเชื่อ และรูปแบบของ “คชลักษณ์” ที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ว่า ประเทศอินเดียมีเทศกาลเพื่อบูชาพระลักษมีโดยเฉพาะ เรียกว่า เทศกาลดีวาฬ (Diwal) โดยเป็นประเพณีที่นิยมทำกันในอินเดียตอนเหนือ เทศกาลนี้จะจัดขึ้นในวันขึ้น 1 ค่ำเดือนการตัก (ระหว่างตุลาคม - พฤศจิกายน) บรรดาพ่อค้านายห้างและผู้ประกอบกิจการทางการเงินจะตรวจนับเงินทองในบริษัทของตน แล้วทำการบูชาทำขวัญเงินทองนั้นประชาชนจะนิยมโรยผงสีเป็นรูปสัญลักษณ์รังโกลี(Rangoli) ที่หน้าบ้าน และประดับตะเกียงในเวลากลางคืน เพื่ออัญเชิญพระแม่ลักษมีเข้าบ้านตน มาอำนวยการโชคลาภและความสมบูรณ์ สัญลักษณ์รังโกลี (Rangoli) มีที่มาจาก ศัพท์คำว่า rang หมายถึง สี และ aavalli หมายถึง แถวของสี ลวดลายที่นิยมวาดมักมีที่มาจากธรรมชาติ เช่น ลายดอกไม้ ใบไม้ไม้เลื้อย นกยูง หงส์ เป็นต้น รวมทั้งลายเรขาคณิต สวรรค์ ตรีศูล จุดสำคัญของการวาดภาพแบบรังโกลี คือการพยายามให้เส้นที่วาดต่อเนื่องกัน โดยไม่ขาดตอน วัฒนธรรมและคติความเชื่อเกี่ยวกับเทพองค์นี้ สามารถสืบไปได้ตั้งแต่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์โดยมีวิวัฒนาการมาจากคติการบูชาพระแม่ (Mother Goddess) จากหลักฐานภาพเขียนสีที่พบที่ถ้ำ ถิมเบตกา (Bhim betka) เป็นรูปหญิงสาวที่มีน้ำไหลออกมาจากหน้าอกทั้งสองข้าง

สรุปผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติและความสำคัญของพระแม่ลักษมี พบว่า พระลักษมีเป็นเทพที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะเทพแห่งความมั่งคั่ง ความรัก ความอุดมสมบูรณ์ และความเมตตา กรุณา ตามตำนานกล่าวว่า พระองค์ถือกำเนิดขึ้นจากการกวนเกษียรสมุทรของเหล่าเทวดาและอสูรเพื่อให้ได้น้ำอมฤต โดยพระองค์ผุดขึ้นมาจากฟองน้ำ ทรงประทับอยู่บนดอกบัวและถือดอกบัวในพระหัตถ์ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งความบริสุทธิ์และความเจริญรุ่งเรือง จึงได้รับพระนามเพิ่มเติมว่า “ปัทมา” หรือ “กมลมา” มีลักษณะสำคัญทางสัญลักษณ์ ได้แก่ การถือดอกบัว 2 ดอก หรือหมอนน้ำหนึ่งใบ โดยอีกพระหัตถ์หงายลงและมีเหรียญทองโปรยลงมา แสดงถึงการประทานความมั่งคั่งแก่ผู้บูชา นอกจากนี้ พระองค์ยังเป็นพระชายาคู่บารมีของพระวิष्ณู ซึ่งแสดงถึงบทบาทของพระแม่ลักษมีในด้านความรัก ความสงบ และความสมดุลในจักรวาล

2. เพื่อศึกษาวิธีการขอพรพระลักษมี พบว่า การศึกษาพิธีกรรมและวิธีการขอพรพระลักษมี มีขั้นตอนที่ชัดเจนและสะท้อนถึงความเคารพและความศรัทธาอย่างลึกซึ้งของผู้ประกอบพิธีความศรัทธาต่อพระแม่ลักษมีไม่ได้จำกัดเพียงด้านศาสนา แต่ยังเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ความหวัง และค่านิยมของสังคมในปัจจุบัน โดยสามารถแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะสำคัญ ดังนี้

2.1 การเตรียมสถานที่ : ห้องที่ใช้ประดิษฐานพระแม่ลักษมีต้องสะอาดและสว่าง ใช้ผ้าสีสดใส เช่น สีแดง รองแท่นบูชา และโปรยข้าวสารบริเวณกลางผ้าม่านนำเทวรูปมาตั้งหันไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ พร้อมวางโหลใส่หมาก พลู ดอกไม้ เหรียญ และข้าวสาร เพื่อประกอบแท่นบูชา

2.2 การแต่งกายและช่วงเวลา : ผู้ประกอบพิธีควรอาบน้ำให้สะอาด และแต่งกายสุภาพเรียบร้อยในชุดสีแดงหรือชมพู โดยนิยมประกอบพิธีในวันศุกร์ ซึ่งถือเป็นวันมงคลในการบูชาพระแม่ลักษมี

2.3 เครื่องสักการะ : ประกอบด้วยรูป 9 ดอก เทียน 2 เล่ม ดอกบัว น้ำอ้อย น้ำสะอาด นมสด เนย น้ำผึ้ง โยเกิร์ต ผลไม้ 5 อย่างที่เป็นมงคล และเครื่องหอม เช่น กายาน หรือธูปหอม
ประโยชน์และการต่อยอดทางวิชาการ

ด้านการเผยแพร่ความรู้ : ควรนำเนื้อหาที่ศึกษามาเผยแพร่ผ่านสื่อการเรียนรู้ในโรงเรียน มหาวิทยาลัย และกิจกรรมทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างถูกต้องเกี่ยวกับพระแม่ลักษมี

ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม : สามารถประยุกต์ใช้ในกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น งานบุญ งานเทศกาล หรือกิจกรรมส่งเสริมจิตวิญญาณ

ด้านการต่อยอดทางวิชาการ : สามารถใช้เป็นฐานข้อมูลเบื้องต้นเพื่อศึกษาต่อยอดในด้านอื่น ๆ เช่น เปรียบเทียบพิธีกรรมเทพสตรีในศาสนาต่าง ๆ ศึกษามิติทางจิตวิทยาศาสนา หรือการประยุกต์ความเชื่อสู่การสร้างสุขภาวะทางใจในยุคปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการช่วยเหลือและสนับสนุนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โดยเฉพาะอาจารย์พรพนวดี ขำจริง ซึ่งได้ให้คำแนะนำที่มีคุณค่าและให้การสนับสนุนอย่างตลอดการดำเนินงานวิจัยนี้ ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาเอกสังคมศึกษาที่ให้การสนับสนุนในการดำเนินการศึกษา รวมทั้งการให้ความรู้และประสบการณ์ที่มีค่าในการทำวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาความเชื่อและประเพณีทางศาสนาฮินดู และจะเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าในการเผยแพร่ต่อสาธารณชน เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับพระลักษมีและการขอพรพระลักษมีในบริบทของความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ อย่างละเอียดและลึกซึ้งยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิจัยนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลงานนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจในการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับพระลักษมีและความเชื่อทางศาสนาฮินดูในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขอพรและพิธีกรรมทางศาสนาที่มีความสำคัญในการดำเนินชีวิตของผู้คน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติ วัฒนสมมาตร, (2549). *เทวกำเนิด*. <https://www.siamganesh.com/devaborn.htm>
- โฆเมส มีรักดี. (2558). ความสำคัญและความหมายจากประติมาวิทยาพระลักษมีและคชลักษณ์จากหลักฐานโบราณคดี. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 21(1), 4-41.
- ณรงค์ บุญมา. (ม.ป.ป.). *ตำนานมูขอธรพย์*. <https://www.mcot.net/view/8qlQltg2>
- ธวัช ปุณโณทก. (2559, 5 มีนาคม). *ความเชื่อ (Beliefs)*. <https://bcnlp56.weebly.com>
- นิติกร วิษุมา. (2564). ศักดิ์ของเทพเจ้าในปรัชญาฮินดู. *วารสารโศภิตศาสตร์ปริทรรศน์*, 1(1), 49-62.
- นิพัทธ์ แยมเดช. (2558). *ความเชื่อของกวีในการสดุดีครีที่สะท้อนจาก "กวิสมยะ"*: ศึกษาจากจารึกภาษาสันสกฤตที่พบในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. <https://www.damrong-journal.su.ac.th>
- พระมหาประสพฤกษ์ จารุวาโท (รัตนยงค์). (2550). *การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องการบูชาในพระพุทธศาสนา* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. <http://kb.mcu.ac.th>
- พระมหาปราโมทย์ มหาวิริโย (ปกกรม). (2548). *การศึกษาการเผยแพร่พุทธศาสนาของพระราชาธิบดีนรังษี (วีรยุทธ วีรยุทธ)* ในฐานพระธรรมทูตไทยประจำประเทศอินเดีย [วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา), มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย]. <https://e-thesis.mcu.ac.th>.

- พระมหาปราโมทย์ วิริยธมฺโม และจ่านอง คั่นอิก. (2562). ศรี-ลักษมี เทวีคู่บัลลังก์กษัตริย์กัมพูขสมบัตติ. *วารสาร มจร บาลีศึกษา พุทธโฆสปริทรรศน์*, 5(1), 1-14.
- พระยาสัจจาภิรมย์. (ม.ป.ป.). *เทวกรรมเนติ*. สำนักพิมพ์ (สำนักพิมพ์ก้าวหน้า).
- พิมพ์ภัทรา เหลียงพานิช. (2562). การศึกษาคติความเชื่อ และรูปแบบของ “คชลักษมี” ที่พบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ [วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต, ไม่ได้ตีพิมพ์] มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยศ สันตสมบัติ. (2537). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิวตล วราเอกศิริ. (2561). *ภูมิหลังและชาติกำเนิดของนางสีดาในรามเกียรติ์ฉบับต่างๆ ของไทย*. (รายงานวิจัย). มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมสวัสดิ์ เดชพฤษนันท์ (2553). *ความรู้ ความเชื่อ และพฤติกรรมเรื่องกฎแห่งกรรมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายใน กรุงเทพมหานคร [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์]*.
<http://repository.nida.ac.th/handle/662723737/548>
- สยามคณศ. (2567). เทวีแห่งความมั่งคั่งร่ำรวย และความรักที่บริสุทธิ์. <https://thepdevata.com>.
- อิทธิพนธ์ ไพบูลย์. (2566). *I Told พระแม่ลักษมี About You: จากเทวีผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์ สู่ผู้ประทานรักให้กับคนในมหานครได้อย่างไร*. สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม.
- อิทธิพนธ์ ไพบูลย์. (2566). *I Told พระแม่ลักษมี About You: จากเทวีผู้ประทานความอุดมสมบูรณ์ สู่ผู้ประทานรักให้กับคนในมหานครได้อย่างไร*. สำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรม.
- โสภา ศรีจำปา. (2558). อิทธิพลของเทพเจ้าฮินดูที่มีต่อนามมงคลของคนไทย. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 2(1), 123-124.
- GAYSORN VILLAGE. (2567) พระแม่ลักษมี. <https://www.gaysornvillage.com>